

Öz Yaşam Öyküsü (Otobiyografi) Nedir?

Öz yaşam öyküsü (otobiyografi), bir kişinin kendi yaşamını kendisinin yazılı olarak anlatmasıdır. Kişinin kendisiyle ilgili vermek istediği bilgilerin yanı sıra belge ve fotoğrafları da içerebilir. Yazınsal öz yaşam öykülerinde edebiyat, sanat, siyaset, spor vb. alanlardan ünlü bir kişi kendi yaşamını bir kitap veya kısa bir yazı biçiminde kaleme alır. Öz yaşam öyküleri, kişinin diğer insanlar tarafından bilinmeyen yönlerinin, ünlü olduğu alan dışındaki yaşamının tanınmasını, geçmişinin *-en doğru kaynaktan-* öğrenilmesini, hakkında söylenen ya da bilinenlerin bir kez de bizzat kendisi tarafından aktarılmasını, alanındaki başarısını nelere borçlu olduğunu ve nasıl kazandığını ifade etmesini sağlar. Kişinin gelecek kuşaklar tarafından tanınmasına fırsat yaratır. Alanının önde gelen kişilerinin öz yaşam öykülerini yazmaları, onların diğer insanlara olumlu örnek olması bakımından son derece önemlidir.

Öz yaşam öyküsel metinlerde çoğunlukla birinci tekil kişi anlatımı benimsenir; bu nedenle öznedir. Bununla birlikte gerçekleri yansıtmalıdır. Anı ve yaşantılara dayanır. Yazarın eklemek istediği belge ve fotoğraflarla desteklenebilir.

Öz yaşam öyküsü, sıklıkla öz geçmişle karıştırılır; çoğu zaman birbiri yerine geçerek adlandırılır. Öz geçmiş ya da İngilizceden aktarılarak son günlerde sıklıkla kullanılan haliyle CV, kişinin iş yaşamını, uzmanı olduğu konudaki deneyim ve birikimlerini resmi bir dil ve biçimle aktardığı; daha çok iş başvurularında kullanılan bir metindir. Öz geçmiş, yazınsal bir değere ve özelliğe sahip değildir, dilekçe gibi günlük yaşamın

kullanımsal/işlevsel değere sahip yazı biçimlerinden biridir ve herkes tarafından (bir öğrenci, yeni işe başlayacak biri, uzun zamandır iş yaşamının içinde yer alan biri, bir akademisyen vb.) yazılabilir. Öz geçmiş sayesinde o kişi hakkında resmi bilgilere (doğum yeri ve tarihi, okuduğu okullar, iş deneyimi, alan bilgisi, o alandaki yayınları vb.) kısa ve açıkça ulaşabiliriz. Öz yaşam öyküsüyse resmi bir metin değildir; yazınsal bir türdür ve o kişi hakkında sadece resmi bilgilere değil, yaşantısını belirleyen birçok olaya, o olayların yarattığı duygulara, farklı yaşantı ve kişilerin bıraktığı izlere, yani o kişinin yaşamıyla ilgili duygusal, düşünsel, izlenimsel birçok ayrıntıya dair bilgiye erişilir.

Öz yaşam öyküleri en çok anı türüyle benzeşir. Anılardan farkı, öz yaşam öykülerinde genellikle zamandizinsel bir sıra izlenmesi ve kendini anlatan kişinin yaşamını ilk gününden itibaren kaleme almasıdır. Sık sık anılarına başvuran yazar, bunları öznel bir yaklaşımla dilediği, aklında kaldığı gibi aktarır. Anı türünde kaleme alınan eserlerde, sadece anıyı aktaran/yazan kişi değil hakkında anlatılan anılar nedeniyle başka kişiler hakkında da bilgiler edinilir. Anı aracılığıyla bir dönemin, bir sürecin genel atmosferi, o süreci paylaşan birçok kişiyi kapsayacak şekilde aktararak aydınlatılır. Bu nedenle de anılar, sadece anıyı yazan kişiyi değil, onun çevresindeki birçok kişiyi içerir. Öz yaşam öykülerindeyse, yazarın merkezi, kendisidir, kendi yaşamı ve başından geçen olaylardır.

Yaşam öyküsü (biyografi) türüyle de karıştırılabilen m yaşam öykülerinin undan farkı, ö/ yaşam öykülerinde yaşamı anlatılan kişinin o yaşamı kaleme alan kişiyle aynı olmasıdır. Yani öz yaşam öykülerinde yazar aynı zamanda metnin anlatıcısı ve baş kişisidir; her şey onun bakış açısıyla, onun izlenimleriyle aktarılır; dolayısıyla gerçekliği görecelidir. Yine de yazarın gerçeğe sadık kalması beklenir.

Öz yaşam öykülerinde yazarın gerçeğe sadık kalması tam olarak beklenemez; çünkü Özneldir. Öz yaşam öyküsü yazarının bu konuda nasıl hassas bir denge tutturması gerektiğini Emin Özdemir şöyle ifade eder:

Öz yaşam öyküsünün değeri, geniş ölçüde yazarının içtenliğine, gerçeğe bağlılığına, doğallık ve yalınlığına bağlıdır. Bunları umursamayan, kendini olduğu gibi değil de özlediği, düşlediği gibi anlatan bir yazarın öz yaşam öyküsü pek ilgilendirmez okurları. Önemli olan yaşanılanı, benin içinde kalarak vermesidir. Bu yönden öz yaşam öyküsünde 'benmerkezcilik' ağır basar; yazar sürekli olarak belleğini yoklayarak kendi içine bakar.

Yazan yaşamını anlatmaya iten neden, yaşadıklarını paylaşma ve geçmişini canlandırma arzusu olabileceği gibi, geçirdiği büyük bir değişimi veya çatışmayı aktarma ya da itirafta bulunma isteği olabilir. Bu anlamda öz yaşam öyküsel metinler, yazarın kendisiyle ve çevresindekilerle, yaşamıyla, geçmişiyle bir iç hesaplaşmasını da içerir.

İlk öz yaşam öyküsel metinlerle Antik Yunan döneminde karşılaşılır. MS 400'de Augustinus'un İtiraflar'mı, 18. yüzyılda Jean Jacques Rousseau'nun İtiraflarım, 19. yüzyılda Chateaubriand'ın Mezar Ötesinden Hatıralarım, Benjamin Franklin ve Dostoyevski'nin eserlerini bu türün gelişiminde önemli örnekler olarak sayabiliriz.

Türk edebiyatında öz yaşam öyküsel metinlere çok geç rastlanır. Cevdet Kudret, ilk örneklerden biri olarak Kâtip Çelebi'nin Mizanü 'l-Hak adlı eserinin "Hatime"sini yani son sözünü gösterir. Muallim Naci'nin Ömer'in Çocukluğu, Yusuf Akçura'nın Ta Kendim yahut Defter-i Amalim, Nigâr Hanım'ın Hayatımın Hikâyesi adlı eserleri 19. yüzyılda, Halikarnas Balıkcısı'nın Mavi Sürgün, Aziz Nesin'in Böyle Gelmiş Böyle Gitmez adlı eserleriyse 20. yüzyılda yazılmış öz yaşam öykülerine örnek verilebilir.

Genel Olarak Toparlarsak Otobiyografinin özellikleri şunlardır:

- Otobiyografide doğumdan itibaren otobiyografinin yazıldığı ana kadar yaşananlardan anlatmaya değer olanlar yazılır.

- Otobiyografilerde çoğu zaman sanatçı kendisiyle beraber aile büyüklerinden ve sosyal çevresinden, aile içi durumlarından da söz eder.
- Edebiyat, sanat, siyaset, spor gibi değişik alanlarda ünlü bir kişi; diğer insanlarca bilinmeyen yönlerini, başarısını nelere borçlu olduğunu ve nasıl kazandığını anlatmak amacıyla otobiyografisini yazar.
- Otobiyografi her ne kadar öznel bir anlayışla kaleme alınsa da gerçekler göz ardı edilmemelidir.
- Bütün bu iyi niyete rağmen otobiyografiler öznel eserler olarak kabul edilir. Çünkü kişi kendisini anlatmaktadır ve bunu yaparken tarafsız davranamaz.

Kişinin kendi hayatını roman şeklinde yazması sonucunda ortaya çıkan esere “otobiyografik roman” denir. Bu türün örneklerini anı türünde verilmiş eserlerde de görmek mümkündür.

Anı-Otobiyografi Farkı

Anılar üslup yönüyle otobiyografilere de benzer; ancak anı otobiyografi içinde sadece bir bölüm sayılabilir. Yani otobiyografiler anıya göre daha geniş ve daha uzun bir dönemi içine alır.